HE 43/2022 VP

Taina Pihlajarinne
Tekijänoikeuden professori
Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta

LÄHTÖKOHDAT

- Implementointitapaa koskevat yleisemmät kysymykset; lehtikustantajan lähioikeus, verkkosisällönjakopalveluiden vastuu
- DSM-direktiiviin perusteella moni kysymys jää poikkeuksellisen tulkinnanvaraiseksi.
- Myös kansallinen implementointiprosessi on ollut erittäin vaikea muun muassa voimakkaan lobbauksen takia.
- Täysharmonisointiin pyrkivä direktiivi sitoo jäsenvaltioita tavoitteiden, mutta ei keinojen suhteen.
- Käsillä oleva esitys perustuu erilaisiin lähtökohtiin kuin esitysluonnos, joka oli lausuntokierroksella vuonna 2021.

YLEISTÄ

- Vuoden 2021 esitysluonnos perustui ajatukseen, jossa kansallinen lainsäätäjä pyrkii ennakolta käyttämään implementoinnissa olevaa harkinnanvaraa epäselvyyksien selventämiseksi ja kansallisen oikeustilan selkeyttämiseksi etukäteen. Tämä lähestymistapa olisi asettanut markkinatoimijat selkeämpään tilanteeseen ilman, että he olisivat joutuneet elämään pitkään oikeudellisessa epävarmuudessa.
  - Myöhemmät EUT:n ratkaisut saattavat toki osoittaa, että kansallinen laki on ristiriidassa EU-oikeuden kanssa ja silloin kansallista laki tulisi muuttaa. Tätä ennen EU-oikeuden tulkintavaikutus.

YLEISTÄ

- Nyt käsillä oleva esitys perustuu monessa kohtaa direktiivin sanamuotojen mahdollisimman tarkkaan seuraamiseen.
  - Lainsäätäjälle tämä tapa on ainakin näennäisen helppo
  - Etuna on se, että EUT:n myöhemmät ratkaisut eivät aivan niin herkästi aiheuta tarvetta muuttaa tekijänoikeuslakia.
  - Menee kuitenkin vuosia ennen kuin DSM-direktiivin auki jättämiin asioihin saadaan selvyyttä EUT:n ratkaisuilla. Siten viestintämarkkinoilla joudutaan toimimaan oikeudellisessa epävarmuudessa varsin pitkään.

LEHTIKUSTANTAJAN LÄHIOIKEUS

- Direktiivi jättää epäselväksi mm. onko suojan kohteena julkaisun ulkonäkö vai jokin muu piirre julkaisussa, koskeeko oikeus hakukoneita, mitä hyvin lyhyet otteet tarkoittavat, suojan suhde tietokantasuojaan.
    - Nyt puheena olevassa esityksessä noudatetaan tarkasti DSM-direktiivin artiklan sanamuotoa.
- Perusteluissa linjataan, että tarkoituksena ei ole, että lehden otsikot, ”vaikka ne olisivat hyvin lyhyitä”, olisivat kategorisesti suojan ulkopuolella.
    - Tätä perustellaan sillä seikalla, että otsikot ovat lehtijulkaisujen olennainen ja kaupallisesti merkityksellinen elementti.

LEHTIKUSTANTAJAN LÄHIOIKEUS

- Kuitenkin kyse jo lähtökohtaisesti hyvin laajasta oikeudesta, jo ennestään suppeiden rajoitusten alaa ei tulisi entisestään kansallisilla tulkinnoilla supistaa
- Sananvapaudelle aiheutuvat haitat ja niiden vähentäminen – ei rajoituksen supistamista kansallisella tulkinnalla
- Lähtökohtaisesti direktiivin sanamuodon vastaista
- EUT:n tulevat ratkaisut

VERKKOSISÄLLÖNJAKOPALVELUN TARJOAJAN VELVOLLISUUDET

- EUT:n tuoreen ratkaisun Puola v. Komissio ja Neuvosto C-401/19 vaikutus säännöksen kansalliseen implementointiin.
- EUT korosti DSM-direktiivin 17 artiklan 7 kohdan tärkeyttä, se antaa riittävät takeet sille, että käyttäjiä suojataan väärinkäytöltä: täsmällinen tulos, joka tulee saavuttaa.
  - ”…ei saa johtaa siihen, että estetään käyttäjien palveluun lataamien sellaisten teosten tai muun suojatun aineiston saatavuus, jotka eivät loukkaa tekijänoikeutta ja lähioikeuksia, myös silloin, kun tällaiset teokset tai muu suojattu aineisto kuuluvat poikkeuksen tai rajoituksen soveltamisalaan”.
  - EUT niin ikään korosti riittäviä ennakollisia oikeusturvan takeita ja yleisen seurantavelvollisuuden syntymisen kieltoa, eli palvelun tarjoajalla ei ole velvollisuutta estää sellaista sisältöä, jonka laittomaksi toteaminen edellyttäisi sisällön itsenäistä arviointia oikeudenhaltijoiden toimittamien tietojen sekä tekijänoikeuksia koskevien poikkeusten ja rajoitusten kannalta.
  - Korosti myös jäsenvaltioiden vastuuta implementointiprosessissa

VERKKOSISÄLLÖNJAKOPALVELUN TARJOAJAN VELVOLLISUUDET

- Ehdotettu 55 e § : ei saa johtaa siihen, että estetään palvelun käyttäjän palveluun tallentamien sellaisten suojattujen teosten saatavuus, joiden käyttö ei loukkaa tekijänoikeutta. 55 f § 1 mom: palveluntarjoajalla oltava käytännöt, joilla varmistetaan, että sen toimenpiteet eivät estä teosten laillista välittämistä yleisölle.
- Ehdotettu 55 f § 2 mom: palveluntarjoajat saavat käyttää automaattisia estämiskeinoja vain silloin, kun on suurella todennäköisyydellä oletettavissa, että kysymys on tekijän oikeuksia loukkaavasta suojatun teoksen yleisölle välittämisestä.
  - Perustelut: kun oikeudenhaltijat ovat antaneet palveluntarjoajalle merkitykselliset ja tarvittavat tiedot suojattujen teosten tunnistamiseksi ja estämiseksi.
  - Tulkinnanvarainen + ohjaa tekemään arvioita loukkauksesta

VERKKOSISÄLLÖNJAKOPALVELUN TARJOAJAN VELVOLLISUUDET

- Julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksessa tapauksessa C-401/19 päädytään siihen, että suodatus voisi koskea vain sisältöjä, jotka ovat identtisiä oikeudenhaltijoiden tunnistamien teosten ja muiden suojattujen sisältöjen kanssa, tai vastaavat niitä.
  - Tällöin suodatus voisi koskea teosten ”identtisiä jäljennöksiä ilman lisättyjä elementtejä tai lisäarvoa”, sekä niitä aineistoa, joihin on ”sisällytetty epäolennaisia muutoksia, jotta yleisö ei erottaisi niitä alkuperäisestä aineistosta”.
    - Perustelu: palveluntarjoajaa ei voida EUT:n oikeuskäytännön valossa velvoittaa tekemään itsenäisiä arviointeja sisällön laillisuudesta.
    - ”Väärien positiivisten” tulosten ilmenemistä ei voida kokonaan estää, mutta koska ne ovat haitallisempia kuin ”väärät negatiiviset” tulokset, niitä tulee olla mahdollisimman vähän.

VERKKOSISÄLLÖNJAKOPALVELUN TARJOAJAN VELVOLLISUUDET

- EUT ilmaisi selvän tavoitteen, joka tulee toteutua (suodatusten käyttö rajataan vain välttämättömään sananvapauteen puuttumiseen) mutta ei ottanut suoranaisesti kantaa tapaan, jolla se saavutetaan.
- Julkisasiamies sen sijaan otti myös toteutustapaan kantaa, joten se olisi perusteltua ottaa huomioon direktiiviä implementoitaessa.
  - Säännöstä olisi hyvä muuttaa siten, että se aineiston tulisi ”olla identtistä tai vastata” teosta sen sijasta, että asetetaan edellytys ”suuresta todennäköisyydestä” loukkaukselle.

VERKKOSISÄLLÖNJAKOPALVELUN TARJOAJAN VELVOLLISUUDET

- Tämä merkitsisi loukkaustodennäköisyyden arviointia koskevan edellytyksen korvaamista sisällön vastaavuutta koskevalla vaatimuksella.
- Tällöin esimerkiksi varmistettaisiin, etteivät muokatut teokset, joiden hyödyntäminen saattaa olla tekijänoikeuden rajoitusten mukaan sallittua, voisi kuulua ennakollisten estojen piiriin.
- Samalla varmistettaisiin, että palveluntarjoaja ei joudu tilanteeseen, jossa se joutuisi tekemään EUT:n ratkaisun ja EU:n oikeuden yleisemminkin kieltämää oikeudellista arviointia aineiston laittomuudesta.